

Petr Štica

Oprávnění a hranice státní suverenity v imigrační politice – přistěhovalecká politika z pohledu křesťanské sociální etiky

Oponentský posudek disertační práce

Rozsáhlá práce Petra Štici je věnována velmi důležité problematice migrace, imigrační politiky a migrantů z hlediska jejich práv (práva na práva) a limitů řešení z hlediska přijímajících zemí a jejich obyvatel. Do aktuální debaty se autor snaží přispět pohledem opřeným o hodnotový systém a antropologii, jak je lze vyvodit z biblických textů, s ohledem na křesťanskou zvěst (christologii a trinitární teologii), což mu umožňuje inovující formulaci problémů a jejich řešení.

Práce je rozdělena do sedmi zásadních kapitol, z nichž zejména dvě poslední jsou návrhy určitých praktických kroků: Národní stát v novodobých evropských dějinách a zrod imigrační politiky (historický přehled), Historizující nástin vybraných imigračních politik, Biblické podněty pro přijímání cizinců, Státní suverenity a přijetí cizinců v novodobé sociální filozofii, Státní suverenity a imigrační politika ve světle křesťanské sociální etiky, Podněty pro soudobou imigrační politiku a Podněty pro činnost a angažmá křesťanských církví v oblasti migrace a imigrační politiky. Nejdůležitější kapitoly představují kapitola 4 o biblických podnětech a etických principech a kapitola 6 o křesťanské sociální etice ve vztahu k danému tématu.

Kapitola 2 o národním státu a zrodu imigrační politiky předkládá velmi instruktivní přehled dané problematiky a poskytuje sociologický a politologický základ pro porozumění tomu, kde se vlastně vzaly státní hranice a kde se zrodil problém jejich překračování. To je pak dále rozvinuto v kapitole o základních evropských imigračních politikách.

V kapitole věnované biblickým podnětům či biblickým kořenům křesťanských postojů k cizincům (imigrantům) jsou důležité zásadní úvahy autora o významu hermeneutického přístupu k biblickým textům pro (sociálně) etickou reflexi. Heuristicko-hermeneutická zakládající, senzibilizující a kulturně-dějinná funkce bible ve vztahu k etické reflexi otevírá takový přístup k biblickému textu, který umožňuje (nově) číst jeho zvěst s ohledem na dnešní problematiku, v daném případě přijímání cizinců. Autor prokazuje znalost příslušných starozákonních textů týkajících se jednání s cizinci ve starém Izraeli a předkládá jejich význam systematickým způsobem.

Autor také otevírá pro celou svou další práci stěžejní otázku vztahu mezi universalismem a partikularismem. Stvořenost světa a člověka a jeho povolání být Božím obrazem i vykoupenost Kristem zakládají jednotu lidstva, univerzální rozměr lidského bytí ve světě, ta se však může projevat jen skrze konkrétní určenost, tedy partikularitu. Toto téma provází autorův výklad i v následujících kapitolách. Jako východisko pro své další pojednání definuje v této kapitole i základní principy biblické antropologie: důstojnost a jedinečnost každého jednoho člověka stejně jako vlastnost člověka být Božím obrazem, která jeho důstojnost zakládá teologicky. Tyto principy nejsou bezobsažné. Jako důležitý aspekt pro zdůvodnění povinnosti péče o cizince zařazuje v dalším pojednání i aspekt trinitární. Z tohoto základu vyvozuje autor univerzální pohled na svět jako na jeden nerozdělený celek, který předchází všemu členění na ovládaná území, státy a správní jednotky. Étos inspirovaný univerzální láskou, jak je zakotvena v biblickém poselství i křesťanské tradici, se musí projevat ve snahách o sociální spravedlnost a charakterizovat jednání každého jednotlivce, stejně však i společenských institucí a organizací, pokud chtějí dostát etickým nárokům.

V dalších kapitolách rozvíjí autor tento svůj základní koncept v souvislosti se sociální filozofií Emmanuela Kanta a Hannah Arendtové, které stojí u zrodu principu práv na práva, charakterizuje a kriticky hodnotí základní tendence v přístupu státu k cizincům (migrantům) a

hlavně se zabývá (v kap. 6) principy křesťanské sociální etiky (personalita, solidarita a subsidiarita) ve vztahu k otázce migrace a migrantů a k otázce státu, protože právě o tyto dvě veličiny (migranti) a stát (imigrační politika) v zásadě jde. Pojednání o základní principech křesťanské sociální etiky aplikovaných na daný problém je systematickým, dobře vyváženým a promyšlením shrnutím těchto principů. Autor zde výrazně a plodně navazuje na kapitulu o biblických základech. Velmi zajímavá je jeho kapitola 6.2 o církevním pojetí státu, kde ukazuje postupný vývoj nauky o státu i její dvojí koncepci, která existuje dodnes, a vyzvedá zejména zásadní přínos Jana Pavla II. a jeho encyklik. Závěr této kapitoly tvoří přehled vývoje teologickoetického myšlení od pozoruhodného novátora Francisca de Vitoria, jehož postoje k migraci a právu na přistěhování jsou moderní dodnes, až po současnost prezentovanou rozbořem církevních dokumentů a činnosti příslušných církevních institucí. Autorův kritický náhled na minulost i současnost je vyvážený a dějinně zakotvený. Minulosti nelze vyčítat to, co bylo mimo její obzor (jakkoliv je to znepokojující), naopak je třeba vyzvedat – tak, jak to autor činí –, počiny, které úzký dobový horizont překračovaly.

Aby práce nezůstala jen na úrovni čistě teoretického uvažování bez možnosti praktického využití, navrhuje autor v samém závěru i určité postoje a kroky, jimiž by se imigrační politika vůbec a křesťanská zejména měly řídit a ubírat.

Z práce je zřejmé, že autor je zastáncem otevřenosti státní imigrační politiky vůči přistěhovalcům (legálním i nelegálním). Tato otevřenost je v práci dostatečně přesvědčivě zdůvodněna jak z křesťanského etického hlediska, tak z hlediska prospěchu pro přijímající společnost. Autor však není slepý k limitům, které tato otevřenost nutně má, jak mnohokrát vyjadřuje právě na ose napětí universalismus (jednota všech lidí, stvořenost, Boží obraz, důstojnost každé lidské osoby a její lidská, tedy nezczizitelná práva) versus partikularismus (nutnost hranic, identity, státu a dalších subsidiárních jednotek apod.). Práce by však měla být doplněna alespoň krátkou reflexí nad povinnostmi přistěhovalců a migrantů vůči novému prostředí, kam přicházejí, nad možnostmi či limity integrace, reciprocitou apod. Pokud je identita každého člověka a jednotlivých skupin žádoucí a nutnou hodnotou, pak to samozřejmě vytváří napětí a někdy kontroverzi mezi „domácími“ a „přistěhovalci“, které by nemělo být apriorně hodnoceno pouze ze strany přistěhovalců jako těch „znevýchodněných“, byť jsou ve většině slabší stranou. Nejde pouze o problém agrese či kriminálního jednání, které autor v této souvislosti jako legitimní důvody odmítnutí přistěhovalců uvádí, nýbrž také o možnosti či limity soužití příslušníků různých kultur a vyznavačů různých náboženských systémů.

O šíři autorova záběru svědčí téměř 40 stran literatury a rozsáhlý poznámkový aparát (1181 poznámek). Práce je důležitým přínosem k pojednávání problematice, v české literatuře takto dosud vůbec nezpracované. Z hlediska přínosu pro českou sociální etiku jde tedy o práci novátorskou a výjimečnou. Autor prokázal důkladnou znalost problematiky jako takové i jejího zpracování v dostupné zahraniční i ojedinele české literatuře, schopnost analytického myšlení, kritického náhledu a teologického hodnocení. Práce je napsána čtivým kultivovaným jazykem, autorovy vývoody jsou logické a jasně formulované.

Práce je po formální stránce zpracována velmi pečlivě, zůstalo v ní jen nepatrně přehlédnutí a tiskových chyb. Pro knižní vydání, které by bylo velmi žádoucí i s ohledem na studenty morální teologie a sociálních oborů KTF, by měl autor odstranit nesprávné spojení jednak-druhák. Slovo druhák se ve spisovné češtině nevyskytuje (buď jednak-jednak, nebo za prvé, za druhé atd.).

Práci s radostí doporučuji k obhajobě.

18.9.2009

Libor Ovečka
Libor Ovečka